

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 424/2012-69

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 6. novembra 2014 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa a zo sudcov Sergeja Kohuta (sudca spravodajca) a Ladislava Orosza prerokoval prijatú sťažnosť F. B., S. B., M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B. a R. B., zastúpených advokátom JUDr. Stanislavom Jakubčíkom, Kutlíková 17, Bratislava, vo veci namietaného porušenia základných práv zaručených čl. 15 ods. 1 a 2, čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1, čl. 21 ods. 1 a čl. 33 Ústavy Slovenskej republiky, práv zaručených čl. 2 ods. 1, čl. 3, čl. 8 ods. 1 a čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd ako aj práv zaručených čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 37 písm. a) Dohovoru o ochrane práv dieťaťa rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 a takto

r o z h o d o l :

1. Rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 v časti, v ktorej potvrdil rozsudok Okresného súdu Žilina č. k. 2 C 36/2006-247 zo 6. mája 2010 v časti vo výroku o zamietnutí žaloby o zaplatenie 9 958,18 € pre každého zo sťažovateľov z titulu náhrady nemajetkovej ujmy, b o l o p o r u š e n é základné právo

F. B., S. B., M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B. a R. B. na nedotknuteľnosť súkromia zaručené čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na ochranu ľudskej dôstojnosti zaručené v čl. 19 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života zaručené čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 v rozsahu uvedenom v bode 1 výroku tohto nálezu zrušuje a vec mu vracia na ďalšie konanie.

3. F. B., S. B., M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B. a R. B. priznáva finančné zadost'učinenie každému v sume po 1 000 € (slovom tisíc eur), ktoré je Krajský súd v Žiline p o v i n n ý vyplatiť im do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Krajský súd v Žiline je p o v i n n ý uhradiť F. B., S. B., M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B. a R. B. trovy konania v sume 2 063,82 € (slovom dvetisícšesťdesiattri eur a osemdesiatdva centov), a to na účet advokáta JUDr. Stanislava Jakubčíka, Kutlíková 17, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

5. Sťažnosti vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. II. ÚS 424/2012-16 z 11. októbra 2012 podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie sťažnosť F. B., S. B., M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B. a R. B. (spolu ďalej len „sťažovatelia“) v časti namietaného porušenia základných práv zaručených čl. 15 ods. 1 a 2, čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1, čl. 21 ods. 1 a čl. 33 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práv zaručených čl. 2 ods. 1, čl. 3,

čl. 8 ods. 1 a čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ako aj práv zaručených čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 37 písm. a) Dohovoru o ochrane práv dieťaťa rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 (ďalej aj „namietané rozhodnutie“).

2. Sťažovateľ F. B. bol manželom zosnulej A. B., ostatní sťažovatelia sú ich deťmi. Dňa 20. augusta 2000 asi o 3.25 h rannej sa sťažovatelia a ich manželka, resp. matka A. B., stali obeťou útoku štyroch útočníkov – P. B., P. H., P. K. a M. S. (spolu ďalej aj „žalovaní“), pričom priebeh a následky útoku sú zrejmé z ďalej citovaných častí odsudzujúcich rozsudkov trestných súdov.

3. Rozsudkom Vojenského obvodového súdu Banská Bystrica sp. zn. 4 T 21/01 z 30. marca 2001 bol obžalovaný P. B. (v čase skutku vojak základnej služby) uznaný vinným zo spáchania trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 222 ods. 1, 2 písm. b) a ods. 3 Trestného zákona spáchaného čiastočne konaním dokonaným a čiastočne konaním nedokonaným v súbehu s trestným činom porušovania domovej slobody podľa § 238 ods. 1 a 3 Trestného zákona, pretože „*dňa 20. 8. 2000 asi o 03.25 h spoločne s P. H., P. K. a M. S. po vzájomnej dohode o vniknutí do rodinného domu rómskej rodiny v Ž., prišli na vozidle zn. Fiat Ritmo nezisteného evidenčného čísla, ktoré viedol M. S. na... ulicu v Ž., kde z vozidla vystúpili P. H., P. K. a P. B. s pripravenou basebalovou palicou, P. H. si tvár zamaskoval čiernou kuklou a takto vnikli do prízemného domu na... ulici č., ktorého majiteľom je F. B., tak, že P. B. vykopol uzamknutú kovovú bránu v oplotení, následne spoločne vytrhli uzamknuté vchodové dvere na dome, P. B. a P. H. vošli do izby oproti vchodu vľavo, P. K. zostal v chodbe, pričom P. B. hneď po vstupe do izby údermi basebalovou palicou napadol S. B., ktorú jedenkrát udrel do hlavy a spôsobil jej tržnú ranu v čelovospánkovej oblasti, ktoré zranenie si vyžiadalo práceneschopnosť 8 dní, 1-krát udrel M. B. do čelovej časti hlavy, ktorej spôsobil otras mozgu a vpáčenie čelovej kosti vľavo s dobou práceneschopnosti v trvaní 4 týždňov, 1-krát takýmto spôsobom napadol S. B., úderom do hlavy v oblasti čela, čím jej spôsobil tržnozmliaždenú ranu v oblasti čela s dobou práceneschopnosti 8 dní a rovnakým spôsobom udrel do čelovej oblasti hlavy M. B., ktorej spôsobil pomliaždenie hlavy a pomliaždenie tretieho prsta ľavej ruky s dobou*

práceschopnosti 10 dní a pri odchode z izby jedným úderom basebalovou palicou zasiahol do hlavy A. B., do pravej čelovej oblasti a spôsobil jej praskliny spodiny lebečnej, pohmoždenie mozgu, zakrvácanie do podlebnicového priestoru a ťažký poúrazový opuch mozgu s prekrvácaním mozgového mostu, následkom ktorých zranení dňa 22. 8. 2000 o 16.00 h zomrela“. Za to mu bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody v trvaní 7 rokov. V rozsudku bol obžalovaný zároveň zaviazaný nahradiť poškodeným F. B., S. B., S. B., M. B. a M. B. spôsobenú majetkovú škodu, a to preukázané pohrebné náklady a bolestné, v celkovej sume 19 158 Sk. S nárokom na náhradu nemajetkovej ujmy boli poškodení odkázaní na občianskoprávne konanie.

Obžalovaní P. H. a P. K. boli za svoju účasť na takto zistenom skutku právoplatným rozsudkom krajského súdu sp. zn. 1 To 535/01 z 20. novembra 2001 uznaní vinnými zo spáchania trestného činu porušovania domovej slobody podľa § 238 ods. 1 a 3 Trestného zákona a trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 222 ods. 1 a 2 písm. b) Trestného zákona spolupáchatelstvom podľa § 9 ods. 2 Trestného zákona a obžalovaný M. S. bol uznaný vinným zo spáchania trestného činu porušovania domovej slobody podľa § 238 ods. 1 a 3 Trestného zákona a trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 221 ods. 1 a 2 písm. b) Trestného zákona účasníctvom formou pomoci podľa § 10 ods. 1 písm. c) Trestného zákona. Boli im uložené nepodmienečné tresty odňatia slobody v trvaní 4, 5 a 3 rokov. V odsudzujúcom rozsudku neboli títo obžalovaní zaviazaní na náhradu škody.

4. Sťažovatelia, zastúpení tzv. občianskym zástupcom v zmysle § 27 Občianskeho súdneho poriadku (nie advokátom) C. I., sa žalobou doručenou Okresnému súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) 14. februára 2006 domáhali proti P. B., P. H., P. K. a M. S. týchto nárokov:

a) 565 800 Sk z titulu jednorazového odškodnenia bolesti (bolestného v zmysle § 444 Občianskeho zákonníka). Táto suma zahŕňala bolestné určené na základe bodového ohodnotenia v znaleckom posudku podľa vtedy účinnej vyhlášky ministerstiev zdravotníctva a spravodlivosti, Štátneho úradu sociálneho zabezpečenia a Ústrednej rady odborov č. 32/1965 Zb. o odškodňovaní bolesti a sťaženia spoločenského uplatnenia

- 12 600 Sk pre S. B. (210 bodov x 60 Sk),

- 20 400 Sk pre M. B. (340 bodov x 60 Sk),

- 12 600 Sk pre S. B. (200 bodov x 60 Sk),

- 12 600 Sk pre M. B. (200 bodov x 60 Sk),

to všetko zvýšené na desaťnásobok z dôvodu výnimočnosti prípadu (úmyselné ublíženie na zdraví obzvlášť surovým spôsobom, čo zanechalo na sťažovateľoch okrem fyzických zranení aj psychické následky, ktoré vyústili až do nutnosti emigrácie a azylu v zahraničí);

b) 63 394 Sk z titulu nákladov pohrebu zomrelej A. B.;

c) 4 500 000 Sk „za fyzickú ujmu, duševnú ujmu, bolesť, útrapy, emocionálnu úzkosť a utrpený šok z nočného prepadu, fyzického napadnutia a usmrtenia manželky a matky A. B.“. Táto suma zahŕňala 500 000 Sk pre každého zo sťažovateľov;

d) 2 000 000 Sk „za fyzickú ujmu, duševnú ujmu, bolesť, útrapy, emocionálnu úzkosť a šok z nočného prepadu, ktoré pred smrťou utrpela A. B. a za samotnú smrť spôsobenú A. B.“, na ktoré mali sťažovatelia nárok z titulu § 15 Občianskeho zákonníka.

Nároky pod písmenami c) a d) sťažovatelia v žalobe odôvodnili poukazom na § 11 Občianskeho zákonníka, ktorý zaručuje právo na ochranu života a zdravia, teda fyzickej integrity. Sťažovatelia si tak uplatnili nárok na náhradu utrpenej ujmy aj v peniazoch, čo odôvodnili tým, že v danej veci došlo k smrti a ohrozeniu života a zníženiu dôstojnosti sťažovateľov, ktorí boli napadnutí práve pre ich rasovú príslušnosť. Sťažovatelia výslovne odkázali na to, že život a zdravie, ochrana rás a národných alebo etnických skupín, ľudská dôstojnosť a nedotknuteľnosť obydlia sú ústavne chránené hodnoty (čl. 12, čl. 15, čl. 19, čl. 21 a čl. 33 ústavy). Sťažovatelia ďalej argumentovali aj medzinárodnoprávnymi dokumentmi (Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a dohovor), ktoré zaručujú právo na adekvátnu kompenzáciu a právo na účinný prostriedok nápravy. Z judikatúry sa odvolávali najmä na rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) vo veciach Aydin proti Turecku, Kurt proti Turecku, Colozza proti Taliansku, ale aj na správu Výboru OSN pre ľudské práva vo veciach Walter Lafuente Pefiarretta a ostatní proti Bolívii, Pedro Pablo Camargo proti Kolumbii a Jean Miango Muiyo proti Zairu.

Vo vlastnom petite rozsudku potom sťažovatelia žiadali priznať obe sumy v jednom ako „náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 6.500.000,-“ (zrejme Sk, pozn.).

5. Pretože P. K. v priebehu konania zomrel, pričom dedičské konanie po nebohom bolo zastavené pre nemajetnosť, okresný súd uznesením z 21. januára 2010 konanie voči nemu zastavil. V priebehu konania sťažovatelia svoju žalobu viackrát zmenili, napokon upravili žalobný návrh tak, že žiadali každému zo sťažovateľov priznať nemajetkovú ujmu v sume 300 000 Sk (9 958,18 €), pričom žalobu v časti náhrady nemajetkovej ujmy za smrť A. B. v sume 2 000 000 Sk a v určitej časti majetkovej škody vzali späť. Na základe toho okresný súd uznesením č. k. 2 C 36/2006-224 z 21. januára 2010 túto zmenu žaloby pripustil (nový petit mal teda znieť: *„Odporcovia v rade 1, 2 a 4 sú povinný uhradiť F. B. 300.000,- Sk, S. B. 300.000,- Sk, M. B. 300.000,- Sk, M. B. 300.000,- Sk, F. B. 300.000,- Sk, M. B. 300.000,- Sk, M. B. 300.000,- Sk, S. B. 300.000,- Sk, R. B. 300.000,- Sk.“*), pričom v odôvodnení výslovne uviedol, že *„právny zástupca... upravil žalobný návrh v časti III žalobného návrhu, kde vzal návrh späť v časti 2.000.000,- Sk, ktoré navrhovatelia žiadali za smrť A. B...“*.

6. Okresný súd rozsudkom č. k. 2 C 36/2006-247 zo 6. mája 2010 (ďalej aj „prvostupňový rozsudok“) žalobu sťažovateľov zamietol, pričom svoj právny názor vo vzťahu k nároku na zvýšenie bolestného a nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch odôvodnil takto:

«... Podľa názoru súdu len ďalšími lekáorskými posudkami by sa dalo zistiť, či zranenia, ktoré utrpeli S. B., M. B., S. B., M. B. boli takého charakteru, ktoré by skutočne bolo možné považovať za také, ktoré by im spôsobovali v ďalšom živote výrazné komplikácie.

S. B. mali obžalovaní spôsobiť úderom palice do hlavy tržnú ranu čela v spánkovej oblasti s práceneschopnosťou v trvaní 8 dní. M. B. mali spôsobiť otras mozgu a vpáčenie čelovej kosti vľavo s práceneschopnosťou 4 týždne. S. B. dvoma údermi palicou do hlavy v oblasti čela spôsobili dve rovnobežne prebiehajúce tržno-hmožné rany nerovných okrajov s pomliaždením mäkkých tkanív v okolí v trvaní práceneschopnosti 8 dní. M. B. spôsobili na čele vpravo pomliaždenie mäkkých tkanív bez poškodenia kožného krytu a pomliaždenie oblasti základného článku tretieho prsta ľavej ruky, ktoré zranenie si vyžiadalo u nej práceneschopnosť v trvaní 10 dní.

Navrhovatelia tieto okolnosti žalovali, ako bolestné, pričom žiadali bolestné navýšiť na 10 násobok. Zo zdôvodnenia samotného splnomocneného zástupcu vyplýva, že tento pravdepodobne žiadal uhradiť sťaženie spoločenského uplatnenia a to z tohto titulu, že navrhovatelia prežívajú psychickú traumu. K samotným zraneniam sa po prvotnom ošetrení už žiaden z lekárov nevenoval, či tieto zranenia mohli spôsobiť poškodeným v ďalšom živote prípadné obmedzenia z titulu fyzického zdravia. Je určite zrejmé, že pokým tieto zranenia zanechali stopy na samotných navrhovateľoch, tak to boli asi stopy psychického charakteru.

Pri navrhovaní, ako to žiadal splnomocnený zástupca, bolestného na 10 násobok sa musí jednoznačne vychádzať z toho, či konkrétne fyzické zranenia, ktoré utrpeli poškodení odôvodňujú prijať záver, že takéto zranenia zanechali nie psychické, ale skutočne fyzické následky na samotných poškodených. Jednalo by sa napr. o ťažké zlomeniny nôh, ktoré by v budúcnom živote obmedzovali poškodených pri hľadaní si zamestnania.

Súdu nedoložil žiaden relevantný dôkaz, že zranenia, ktoré utrpeli, by skutočne znemožňovali navrhovateľom uplatniť sa v zamestnaní, v spoločenskom a verejnom živote. Splnomocnený zástupca predložil len neznáme lekárske potvrdenie od neznámeho lekára. Súd nevedel ani zistiť, či sa jedná o psychiatra, psychológa alebo všeobecného lekára, z ktorého vyplýva, že navrhovatelia utrpeli psychickú traumu po útoku. Žiadny iný relevantný dôkaz, aké útrapy psychického charakteru utrpeli navrhovatelia, súdu nepredložil.

Samotná S. B. sa vyjadrovala na pojednávaní, že po fyzickom útoku mala obrovský strach. Priznala, že po tomto útoku nenavštívila ani nenavštevuje žiadneho odborného lekára psychiatra alebo psychológa. Samotná M. B. vypovedala na pojednávaní, že od roku 2000, kedy boli fyzicky napadnutí u nej nepretrvávajú žiadne zdravotné problémy, myslela tým psychického rázu. Okrem návštevy MUDr. T., tu na Slovensku, nebola u žiadneho všeobecného lekára ani u žiadneho odborného lekára, psychológa, psychiatra. Ďalej samotný otec detí sa vyjadroval, že najväčšie problémy psychického rázu má syn R., avšak tento takisto nebol u žiadneho odborného lekára. Bolo to z tohto dôvodu, že nepoznajú jazyk v krajine, v ktorej žijú a ťažko im je vysvetľovať, ako traumu prežívajú.

Samotní navrhovatelia potvrdili, že naposledy boli so svojimi zraneniami, ktoré utrpeli, vyšetrovaný u znalca MUDr. T. Odvtedy neboli u žiadneho odborného lekára, čo sa týka spôsobených zranení, ani čo sa týka ich psychickej traumy.

I napriek týmto skutočnostiam splnomocnený zástupca žiadal navýšiť bodové ohodnotenie o 10 násobok. Len samotné tvrdenie navrhovateľov, resp. ich splnomocneného zástupcu, že od roku 2000, kedy boli fyzicky napadnutí prežívajú psychickú traumu, nemôže postačovať súdu na to, aby zodpovedne mohol prehlásiť, že zranenia, ktoré utrpeli, ako otras mozgu, tržné rany na hlave, možno považovať za také zranenia, čo odôvodňujú navýšenie bodového ohodnotenia na 10 násobok.

Neexistuje ani žiaden konkrétny psychický alebo psychiatrický posudok, ktorý by súdu ozrejmil, ako sa prejavil útok obžalovaných po psychickej stránke na deťoch rodičov B. Vyjadrenia sa navrhovateľa v rade 1/, že žijú v Belgicku, že nepoznajú dobre jazyk a z tohto dôvodu nenavštevujú odborného lekára sa súdu javilo ako zavádzajúce a účelové. V Belgicku žijú od roku 2004. Deti navštevujú, podľa vyjadrenia navrhovateľa, belgické školy. Základnou podmienkou integrácie v novej krajine je sa naučiť jazyk. Súdu sa javí, ako málo pravdepodobné, že by sa do súčasnej doby ani jeden z členov rodiny B. nenaučil aspoň základy francúzskeho jazyka. Napokon, pokým by skutočne prežívali takú psychickú traumu, ako to popisujú v samotnom návrhu, aj vo svojich vyjadreniach aspoň niektorí z navrhovateľov, určite by bolo potrebné vyhľadať odbornú pomoc psychológa aj prípadne za účasti tlmočníka, ktorý by pomohol tlmočiť psychické zdravotné problémy odborníkovi, lekárovi, psychiatrovi, psychológovi priamo v Belgicku. Súd nemohol vychádzať len z tvrdení navrhovateľov, aké psychické traumy prežili navrhovatelia bez tohto, aby tieto ich tvrdenia mal podložené relevantnými dôkaznými prostriedkami, posudkami odborníkov v tejto oblasti.

...

Je zrejmé, že tesným činom obžalovaných – žalovaných došlo k zásahu, ktorý vážne narušil právo fyzickej osoby na život a zdravie, teda neoprávnene zasiahol do zákonom chránených zložiek osobnosti poškodených. Ide o zásah protiprávny, úmyselne zavinený a rasovo motivovaný, čo vyplýva aj z pripojených trestných rozsudkov.

Právnou sankciou za takúto ujmu nemajetkovej povahy v zmysle § 13 O. z. je primerané zadosťučinenie a to buď morálne, ak to postačuje a ak to nepostačuje tak zadosťučinenie poskytnuté v peniazoch. Obč. z. v § 13 priznáva právo na peňažné plnenie len po splnení dvoch podmienok:

1/ morálne zadosťučinenie sa javí v konkrétnom prípade ako nedostačujúce,

2/ nedostačujúce toto zadosťučinenie sa javí najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti.

Splnomocnený zástupca navrhovateľov v tomto smere svoj návrh odôvodnil tým, že v danom prípade sa jednoznačne sa jedná o morálne zadosťučinenie. Podľa jeho názoru bola v značnej miere znížená dôstojnosť navrhovateľov. Zo všetkých prejavov odporcov je evidentné, že títo napadli rodinu B. pre ich rasu, etnickú príslušnosť bez akéhokoľvek dôvodu a bez akéhokoľvek predchádzajúceho verbálneho konfliktu.

Súd sa nemohol stotožniť z jeho vyjadrovaním a predloženými dôkazmi. Súdu opätovne nepreukázal, akým spôsobom bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti. Nenavrhol, ani nezabezpečil žiaden dôkaz, ktorý by súdu ozrejmil, akým spôsobom trpela rodina B. po tomto fyzickom útoku. Všetko postavil len na tvrdeniach samotných navrhovateľov resp. na svojich tvrdeniach. Súd nespochybňuje, že rodina B. bola fyzicky napadnutá odporcami pre ich rasu, etniku.

O tom svedčia aj pripojené trestné rozsudky. Súd už vyššie poukazoval na to, že mu nebol predložený žiaden relevantný dôkaz ako samotní navrhovatelia trpeli po tomto útoku a čo to pre nich všetko znamenalo. Ako sa s týmto vyrovnávali v minulosti, súčasnosti a čo to všetko môže pre nich priniesť do budúcnosti. V tomto smere by napomohlo pri rozhodovaní súdu „o nemajetkovej ujme,“ keby bolo preukázané, že skutočne utrpeli psychickú poruchu navrhovatelia.

To by muselo byť diagnostikované psychiatrickým, neurologickým, prípadne psychologickým vyšetrením. Súd znova opakuje, že v každom prípade navrhovatelia utrpeli psychickú traumu, ale toto nebolo žiadnym relevantným dôkazom preukázané, potvrdené prípadnými lekárskymi správami.

V tomto smere by sa mohol zodpovedne vyjadriť odborník, že takýmto spôsobom bola skutočne aj znížená dôstojnosť navrhovateľov a z tohto by potom súd mohol odvíjať prípadnú výšku nemajetkovej ujmy. Splnomocnený zástupca ani navrhovatelia bližšie nešpecifikovali prečo by im nemajetková ujma mala byť priznaná v sume 9.958.18 eur. Či v tejto sume je zahrnutá nemožnosť pracovať po fyzickom útoku, psychické traumy spôsobené týmto útokom, či je v tejto sume zarátaný aj odchod do inej krajiny, vytvorenie podmienok na bývanie v inej krajine a podobne.

Súd v tomto smere môže len konštatovať, že skutočne v médiách bol tento rasový útok viac krát medializovaný, ale samotní navrhovatelia súdu nedokázali a nepreukázali, ako bola porušená ich dôstojnosť, ich integrita, ako reagovalo na tento útok ich blízke okolie, priatelia, rodina, známi, spolupracujúci, škola, prípadne ďalšie inštitúcie. V tomto smere neposkytli súdu žiadne listinné doklady - dôkazy. V tomto smere musel súd, len z toho dôvodu, že navrhovatelia neprodukovali žiadne dôkazné prostriedky ohľadom výšky nemajetkovej ujmy, ich návrh takisto zamietnuť.

Podľa § 5 ods. 1/ O. s. p. súdy poskytujú pri plnení svojich úloh účastníkom v občiansko súdnom konaní poučenia o ich procesných právach a povinnostiach. Podľa ods. 2/ cit. ust. súdy povinnosť podľa odseku nemajú, ak je účastník v občiansko súdnom konaní zastúpený advokátom. Navrhovatelia v tomto konkrétnom prípade boli zastúpení splnomocneným zástupcom a nie advokátom, pričom súd viackrát navádzal splnomocneného zástupcu na to, aké dôkazy má produkovať na súde, ktoré by podporili tvrdenia navrhovateľa, resp. tento návrh by odmietali. I napriek poučeniam samotného súdu nedokázali uniesť dôkazné bremeno. Potom súd ich návrh zamietol.»

7. Proti prvostupňovému rozsudku podali sťažovatelia odvolanie, v ktorom namietali, že súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam a jeho rozhodnutie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci, a žiadali napadnutý rozsudok zmeniť a žalobe vyhovieť.

a) Sťažovatelia predovšetkým žiadali priznať zvýšenie bolestného, poukazujúc na posudok belgického lekára;

b) V časti týkajúcej sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch sťažovatelia namietli, že prvostupňový rozsudok je v rozpore so slovenskou a európskou rozhodovacou praxou. Poukázali pritom na rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 5 Cdo 4/99 a sp. zn. 1 Cdo 89/97 týkajúce sa zásad priznávania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, ako aj na judikatúru nižších súdov (napríklad rozsudok Okresného súdu Žiar nad Hronom sp. zn. 7 C 818/96 z 9. septembra 2004, potvrdený rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 17 Co 421/04 z 19. januára 2005, ktorý sa týkal prípadu rasovo motivovanej vraždy Róma, ktorého matke v konaní o ochranu osobnosti všeobecné súdy priznali 100 000 Sk z titulu vzniknutej nemajetkovej ujmy

a 200 000 Sk z titulu vzniknutej nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z nároku na ochranu osobnosti jej syna). Ich prípad je podľa nich takým prípadom, v ktorom utrpenú ujmu nie je možné zmierniť len morálnou satisfakciou, keďže v dôsledku činu žalovaných nemohli viesť naďalej normálny život, žili v strachu a museli emigrovať. Okrem toho sťažovatelia pripomenuli aj tzv. pozitívny záväzok štátu na ochranu života podľa čl. 2 dohovoru a v tejto súvislosti najmä rozsudok vo veci Kontrová proti Slovensku.

8. Na základe odvolania sťažovateľov krajský súd rozsudkom sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 rozsudok okresného súdu vo výroku, ktorým žalobu sťažovateľov zamietol, potvrdil, a zmenil ho vo výroku o trovách konania. V jeho odôvodnení okrem iného uviedol:

«Vzhľadom na obsah žaloby a predmet konania postupoval prvostupňový súd správne, keď skúmal, či konkrétnym konaním odporcov bola navrhovateľom spôsobená škoda, resp. či došlo k zásahu do práva na ochranu osobnosti, života, zdravia, občianskej a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia navrhovateľov v takom rozsahu, aby im vzniklo právo na priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch. Prvostupňový súd vychádzal pri rozhodovaní, najmä z výpovedí účastníkov, ktoré hodnotil ako dôkaz, nakoľko iné listinné dôkazy (okrem trestného spisu a tam sa nachádzajúceho znaleckého posudku o bolestnom) a vyjadrenia belgického lekára, ktorý všeobecne opísal možné následky útoku a celkovej rasovej neznášanlivosti na Slovensku voči navrhovateľom, do spisu doložené neboli. Vo svojich výpovediach, či už navrhovateľ v rade I/ alebo ostatní vypočutí účastníci len všeobecne opísali dôvody, prečo v roku 2004 emigrovali (opakované útoky voči ich rodine). Prvostupňový súd za tejto situácie návrh zamietol s poukazom na neunesenie dôkazného bremena. Záver o tom, že účastník neunesol dôkazné bremeno možno urobiť vtedy, ak hodnotenie dôkazov, ktoré boli v konaní vykonané neumožňuje súdu prijať záver, ani o pravdivosti tvrdenia účastníkov a ani o tom, že by bolo nepravdivé. Podľa ust. § 120 ods. 1 veta prvá O. s. p. sú účastníci povinní označiť dôkazy k preukázaniu svojich tvrdení. Podľa ust. § 120 ods. 3 veta druhá O. s. p., ak neoznačí účastník dôkazy potrebné preukázaniu svojich tvrdení, vychádza súd pri zisťovaní skutkového stavu z dôkazov, ktoré boli v konaní vykonané. Dôkazným bremenom sa rozumie procesná zodpovednosť účastníka

konania za to, že v konaní neboli preukázané jeho tvrdenia a z tohto dôvodu muselo byť rozhodnuté vo veci samej v jeho neprospech.

Zmyslom dôkazného bremena je umožniť súdu rozhodnúť o veci samej aj v takých prípadoch, keď určitá skutočnosť významná podľa hmotného práva pre rozhodnutie o veci nebola pre nečinnosť účastníka (nesplnenie povinnosti v zmysle § 120 O. s. p.) alebo vôbec (objektívne) nemohla byť preukázaná a keď teda výsledky zhodnotenia dôkazov neumožňujú súdu prijať záver, ani o pravdivosti tejto skutočnosti, ani o tom, že by táto skutočnosť bola nepravdivá. V prejednávanej veci prvostupňový súd rozhodol z dôvodu neunesenia dôkazného bremena v neprospech navrhovateľov a s takýmto záverom sa, aj napriek snahe o podrobnejší opis následkov konania odporcov pre život navrhovateľov po roku 2000 uvedených v odvolaní, s rozhodnutím prvostupňového súdu odvolací súd stotožnil. Na jeho závery v zmysle § 219 ods. 2 O. s. p. poukazuje, pričom navrhovatelia, či už v návrhu alebo vo výpovediach vykonaných pred súdom len všeobecne opísali dôvody, prečo považovali život na Slovensku za neznesiteľný. Právny zástupca poukazoval na to, že štát v tomto prípade si nesplnil svoju povinnosť a nedokázal vytvoriť také podmienky, aby navrhovatelia mohli vzhľadom na všetky ostatné okolnosti (pracovné možnosti, sociálne postavenie) viesť kvalitný život v zmysle ich predstáv na Slovensku. Navrhovateľ v rade 1/, ale aj ostatní vypočutí účastníci na strane navrhovateľov vypovedali, že na Slovensku boli neustále vo vzťahu k nim vyvolávané konflikty, viackrát boli fyzicky napadnutí, poškodzovaný bol ich majetok hádzaním skál do okien ich bydliska a zo strany iných členov spoločnosti boli voči nim používané verbálne vyhrážky. Právny zástupca navrhovateľov za takúto situáciu viní „celú spoločnosť a štát“ z toho, že nezabezpečili podmienky na realizáciu sa navrhovateľov a ochranu ich základných práv. Je nepochybné, že útok zo strany odporcov zo dňa 20. 8. 2000 závažným spôsobom ovplyvnil ďalší život navrhovateľov, najmä v súvislosti so smrťou A. B. Navrhovatelia však žiadnym relevantným spôsobom nepreukázali, ako sa tento následok prejavil v ich ďalšom reálnom živote. Poukazovali na to, že naďalej voči im ako osobám, resp. celej rodine boli smerované podľa nich rasovo motivované útoky a to všetko potom prispelo k rozhodnutiu emigrovať v roku 2004 do Belgicka. Jednoznačne však nepreukázali, že sa tak stalo len na základe konania odporcov a že len títo by boli zodpovední za situáciu, ktorá sa vytvorila v rodine po roku 2000, resp. vôbec nie je zrejmé, či takýto stav existoval aj pred útokom odporcov. Vzhľadom na takto (ne) preukázané

tvrdenia navrhovateľmi vo vzťahu k odporcom, nemohol potom prvostupňový, resp. ani odvolací súd rozhodnúť o náhrade nemajetkovej ujmy v peniazoch, aj keď ako to už odvolací súd uviedol, smrť manželky a matky je spravidla závažným zásahom do rodinného života, do rodinného súkromia. V prípade, že i medziľudské väzby tvoriace základ a rámec súkromného života jednotlivca dosahujú určitú intenzitu a vykazujú určité ďalšie charakteristiky, môže takouto deštrukciou vzťahu dôjsť k neoprávnenému zásahu do práva na ochranu súkromia, ako čiastkového práva na ochranu osobnosti za podmienky, že konanie pôvodcu zásahu je protiprávne, je objektívne spôsobilé do práva na ochranu osobnosti zasiahnuť a existuje príčinná súvislosť medzi protiprávnym zásahom do osobnosti fyzickej osoby objektívne spôsobilým vyvolať nemajetkovú ujmu spočívajúcu v porušení alebo ohrození osobnosti fyzickej osoby a vznikom tejto nemajetkovej ujmy. V tejto súvislosti opäť odvolací súd poukazuje na to, že navrhovatelia len všeobecne opísali, že zo strany „celej spoločnosti“ pociťovali tlak na ich osoby, keď boli tolerované verbálne, či fyzické útoky voči nim ako osobám, voči ich rodine, pričom ani štát prostredníctvom svojich orgánov (polícia) nebol schopný takýmto útokom zabrániť.»

II.

9. Proti uvedenému rozsudku sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011 smeruje sťažnosť sťažovateľov, ktorú odôvodňujú takto:

«Okresný súd a krajský súd predmetnými rozhodnutiami nezabezpečili dostatočnú ochranu a nerešektovali základné právo, na ochranu ktorého boli povinné podľa čl. 15 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR a čl. 2 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Odporcovia dňa 20. 08. 2000 po vzájomnej dohode o napadnutí a zbití rómskej rodiny násilne vnikli do rodinného domu sťažovateľov s výkrikmi „Pozabíjame Vás, Vy gumy čierne!“ koplí do sťažovateľky M. B., t. č. maloletej, baseballovou palicou napadli spiacu sťažovateľku S. B., M. B., t. č. maloletú S. B., t. č. maloletú a A. B. - matku a manželku sťažovateľov, ktorá na následky zranení dňa 22. 08. 2000 zomrela.

Okresný súd vo svojom rozsudku zamietol priznanie náhrady nemajetkovej ujmy z dôvodu fyzickej a duševnej ujmy, bolesti, útrap, emocionálnej úzkosti a šoku z nočného

prepadu, ako následku konania odporcov. Krajský súd rozhodnutie okresného súdu potvrdil a súhlasil s okresným súdom, že sťažovatelia nepreukázali, že konaním odporcov došlo k zásahu do ich práv v takom rozsahu, aby im vzniklo právo na priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch. Okresný aj krajský súd považovali za dostatočné priznanie náhrady škody 616 Eur sťažovateľovi F. B., 20 eur S. B. a náhrady pohrebných nákladov vo výške 504,35 eur Vojenským obvodovým súdom v Banskej Bystrici, napriek tomu, že sťažovatelia v návrhu žiadali zvýšiť bolestné, resp. sťaženie spoločenského uplatnenia na 10-násobok základného bodového ohodnotenia z dôvodu hodného osobitného zreteľa.

Prípado sťažovateľov je nespochybniteľne prípadom, v ktorom utrpenú ujmu nie je možné nijakým spôsobom zmierniť len prostredníctvom morálnej satisfakcie. Sťažovateľ F. B. v dôsledku zavrhnutiahodného rasovo motivovaného činu náhle a zbytočne stratil manželku a matku svojich ôsmich detí, z ktorých bolo v čase úmrtia matky sedem maloletých! Osem detí stratilo svoju matku. Je potrebné preukazovať, že týmto činom, ktorého boli navyše sami svedkami, navrhovatelia utrpeli závažnú ujmu? Pre každého normálneho jedinca, a o to viac pre maloletého, je náhla strata najbližšej osoby v dôsledku násilného trestného činu traumatizujúcim zážitkom. O skutočnosti, aké náročné bolo pre navrhovateľov viesť po útoku ďalej normálny život a o tom, že v dôsledku trestných činov odporcov žili v strachu, svedčí fakt, že sa rozhodli opustiť svoj domov a emigrovať.»

Sťažovatelia vo svojej argumentácii znova poukázali na skôr citovaný rozsudok Okresného súdu Žiar nad Hronom, ako aj na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Kontrová proti Slovensku, v ktorom EŠLP vyslovil porušenie čl. 2 dohovoru Slovenskou republikou z dôvodu nevykonania dostatočných opatrení na ochranu života detí sťažovateľky. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval aj porušenie čl. 13 dohovoru a priznal sťažovateľke náhradu nemajetkovej ujmy.

Podľa názoru sťažovateľov namietanými rozsudkami nebola poskytnutá dostatočná ochrana ich označeným právam, na ochranu ktorých boli všeobecné súdy povinné, tým, že konajúce súdy neuznali ich nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli. V tejto súvislosti bližšie uviedli:

„Odporcovia, príslušníci ozbrojených síl SR, spáchali činy špecifikované v trestných rozsudkoch spôsobom, že v noci vtrhli do rodinného domu sťažovateľov a podrobili ich

krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu... a to z rasovo motivovaných pohnútok. Okresný ani krajský súd neuznali toto konanie za také závažné, aby došlo k zásahu do práv sťažovateľov v takom rozsahu, aby im vzniklo právo na priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch od odporcov, ktorí tieto zavrhnutiehodné skutky spáchali.

... pri posudzovaní vzniku nemajetkovej ujmy, ktorý je viac ako očividný, bola príslušnosť k etnickej skupine sťažovateľom na ujmu. Inak nie je možné vystaviť rozhodovanie oboch súdov, ktoré stratu matky a manželky a rasovo motivované násilie voči maloletým deťom v noci v ich vlastnom obydlí príslušníkmi ozbrojených síl SR považovali za nedostatočné na vznik nemajetkovej ujmy sťažovateľov. ...

V čase spáchanie činu odporcami bolo sedem detí (sťažovateľov) z ôsmich maloletých. Niektoré z nich utrpeli vážne zranenia. Máme za to, že okresný súd a krajský súd porušili vyššie uvedené články Dohovoru o ochrane práv dieťaťa a to tým, že nezabezpečili následné opatrenia vzťahujúce sa na prípady zlého zaobchádzania s deťmi a nepriznali sťažovateľom nemajetkovú ujmu.“

Podľa sťažovateľov „... súdy pri zamietnutí nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch neaplikovali ustanovenia medzinárodných dohovorov, ktorými je Slovenská republika viazaná, resp. judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva. Súd pri stanovení výšky náhrady nemajetkovej ujmy nezvážil dôsledky násilného trestného činu na rodinný a osobný život sťažovateľov a nezvážil závažnosť tohto zásahu do ľudských práv v zmysle medzinárodných dohovorov o ľudských právach.

V medzinárodnom práve je pevne zakotvený princíp, že obeť porušovania ľudských práv majú dosiahnuť účinnú nápravu a kompenzáciu. ... Medzinárodne právo ďalej objasňuje, že nielen obeť porušovania ľudských práv, ale tiež ich najbližší príbuzní sú oprávnení na primeranú kompenzáciu. ...

Všeobecne sa uznáva, že obeť porušenia ľudských práv musia byť odškodnené nielen za peňažnú ujmu - výdavky za lekárske ošetrovanie, strata príjmu, atď. ale taktiež za nemajetkovú/nepeňažnú ujmu. Pod nemajetkovou ujmovou sa rozumie nielen bolesť a utrpenie, ale i ostatné zásahy do osobnosti, akými sú emocionálne rozrušenie, strata príjemných stránok života, ublíženie na cti alebo odňatie dobrého mena.

Navrhovaná výška náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch bola odôvodnená závažnosťou ujmy, ktorá vznikla navrhovateľovi v dôsledku bezdôvodného násilného

trestného činu a mala predstavovať pre navrhovateľa spravodlivé zadosťučinenie. Podotýkam, že síce dôsledky tohto násilného trestného činu na osobný a rodinný život navrhovateľa sú nevyčísliteľné v peniazoch, ale navrhovaná výška nemajetkovej ujmy bola určená spravodlivým odhadom a mala predstavovať spravodlivé zadosťučinenie za útrapy, frustrácie, psychické poškodenie a úzkosť ktorú prežili sťažovatelia v súvislosti s týmto trestným činom. ...

Máme za to, že súdy pri rozhodovaní o primeranom zadosťučinení neprihliadli k závažnosti vzniknutej nemajetkovej ujmy. ... v danom prípade sa jedná o ujmu s nenávratnými dôsledkami - zásah do zdravia, osobného, rodinného života sťažovateľov je nereparovateľný. Z výsledkov dokazovania pred súdmi vyplynul vážny vplyv na rodinný život sťažovateľov, ktorý je chránený medzinárodnými dohovormi o ľudských právach (čl. 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach).

Na základe vyššie uvedeného sa domnievame, že k vyváženiu nemajetkovej ujmy vzniknutej na osobnostiach sťažovateľov v žiadnom prípade nepostačuje odsudzujúci rozsudok odporcov v trestnom konaní - to nepredstavuje ani spravodlivé zadosťučinenie v zmysle vyššie citovaných medzinárodných dohovorov o ľudských právach a v zmysle konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.“.

10. Vzhľadom na uvedené skutočnosti sťažovatelia navrhli, aby ústavný súd vydal tento nález:

„Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov na život podľa čl. 15 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR a čl. 2 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov na nedotknuteľnosť osoby a zákaz mučenia podľa čl. 16 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR a čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov na zachovanie ľudskej dôstojnosti a osobnej cti podľa čl. 19 ods. 1 Ústavy SR.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov na nedotknuteľnosť obydlia podľa čl. 21 ods. 1 Ústavy SR a čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov ako príslušníkov etnickej skupiny podľa čl. 33 Ústavy SR.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov: M. B., M. B., F. B., M. B., M. B., S. B., R. B... vyplývajúceho z čl. 19 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa a čl. 37 a) Dohovoru o ochrane práv dieťaťa.

Rozhodnutím Krajského súdu v Žiline so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 06. 2011 došlo k porušeniu práva sťažovateľov na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Ústavný súd SR priznáva sťažovateľom primerané finančné zadostučinenie vo výške 100.000 EUR (slovom: Stotisíc EUR).

Ústavný súd priznáva sťažovateľom náhradu trov právneho zastúpenia vo výške 2.063,82 EUR, ktorú je Krajský súd Žilina povinný zaplatiť do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu na účet právneho zástupcu sťažovateľov JUDr. Stanislava Jakubčíka...“

11. K prijatej sťažnosti sa vyjadril krajský súd, zastúpený jeho predsedníčkou JUDr. Evou Kyselovou, listom sp. zn. Spr 588/2012 z 29. novembra 2012. Predsedníčka krajského súdu vo svojom vyjadrení k veci uviedla:

„V danom prípade žalobou podanou na Okresnom súde v Žiline pod sp. zn. 2C/36/2006 sa domáhali sťažovatelia ako navrhovatelia náhrady škody (§ 444 a § 449 OZ) a náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (§ 13, § 15 OZ). Ako odporcovia boli označené štyri fyzické osoby čoby páchatelia trestného činu, za ktorý boli odsúdení rozsudkom VOS Banská Bystrica, resp. OS Žilina (skutok trestného činu spočíval v napadnutí rodiny sťažovateľov v ich rodinnom dome s následkom smrti u manželky, resp. matky sťažovateľov).

Všetky nároky navrhovateľov boli prvostupňovým súdom zamietnuté z dôvodu, že o náhrade škody (bolestnom) rozhodoval súd v trestnom konaní. Zvýšenie bolestného

priznané nebolo z dôvodov, že navrhovatelia nepreukázali skutočnosti, pre ktoré by tak súd mal rozhodnúť. Dôvodiť tým, že trestný čin bol spáchaný s rasovým motívom, neumožňuje zvýšiť bolestné, to je možné z iných dôvodov (napr. bolestivá zdlhová liečba). Takéto dôvody na zvýšenie však nezistil ani znalec v trestnom konaní. Aj ďalšie nároky navrhovateľov boli zamietnuté. Súd pritom vychádzal z podanej žaloby, navrhnutých dôkazov a preukázaných skutočností. Žaloba je koncipovaná na základe porušovania povinností štátu (štát nedokázal zabrániť rasovo motivovaným útokom na sťažovateľov). V tomto prípade však žalované boli konkrétne fyzické osoby a nie štát.

Prvostupňový, aj odvolací súd posudzoval žalobu a z nej vyplývajúce nároky nie vo vzťahu k štátu, ale ku konkrétnym fyzickým osobám, ktoré boli označené ako účastníci konania s tým, že navrhovatelia mali v konaní preukázať tvrdené skutočnosti, k čomu podľa názoru prvostupňového aj odvolacieho súdu nedošlo. Zamietnutie žaloby odvolací súd v rozsudku sp. zn. 9Co/357/2010 zdôvodnil a mal za to, že rozhodnutie prvostupňového súdu je zákonné.

Z uvedených dôvodov nepovažujeme sťažnosť sťažovateľov, prijatú Ústavným súdom Slovenskej republiky podľa bodu 1. výrokovej časti Uznesenia zo dňa 11. októbra 2012, č. k. II. ÚS 424/2012-16, za dôvodnú.

S odkazom na ustanovenie § 30 ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov, na vykonaní ústneho pojednávania vo veci netrváme.“

12. Právny zástupca sťažovateľov vo vyjadrení z 10. januára 2013, doručenom ústavnému súdu 14. januára 2013, k stanovisku krajského súdu z 29. novembra 2012 okrem iného uviedol:

«V prvom rade poukazujeme na to, že žalobou o náhradu škody a náhradu nemajetkovej ujmy zo dňa 10. 2. 2006 sa navrhovatelia domáhali náhrady škody a náhrady nemajetkovej ujmy podľa ust. § 13 a nasl. Občianskeho zákonníka, a nie podľa ust. zákona č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov, a teda žaloba správne smerovala voči fyzickým osobám, ktoré škodu spôsobili, a nie voči štátu.

V rozhodnutí Okresného súdu Žilina č.k. 2C/36/2006-247 zo dňa 6. 5. 2010 (ďalej aj ako „rozsudok“) sa konštatuje (str. 8 rozsudku), že u žalovaných došlo k zásahu, ktorý vážne narušil právo fyzickej osoby na život a zdravie, ide o protiprávny zásah, úmyselne zavinený, a rasovo motivovaný, čo vyplýva z trestných rozsudkov. Právnou sankciou za takúto ujmu nemajetkovej povahy je v zmysle § 13 Občianskeho zákonníka primerané zadostučinenie a to buď morálne a ak to nepostačuje, tak poskytnuté v peniazoch. Prvostupňový súd prišiel k záveru, že nebolo preukázané, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti. V rozsudku sa ďalej uvádza, že súd nespochybňuje, že rodina B. bola fyzicky napadnutá, pre ich rasu, etniku, avšak nebol predložený žiaden relevantný dôkaz ako samotní navrhovatelia trpeli po tomto útoku a čo to pre nich znamenalo. Nemajetková ujma by podľa názoru súdu musela byť diagnostikovaná psychologickým vyšetrením aj keď súd následne zopakoval, že navrhovatelia v každom prípade skutočne utrpeli psychickú traumu.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že nárok na náhradu nemajetkovej ujmy sťažovateľom nebol zamietnutý z dôvodu nedostatkov v žalobe, ale z dôvodu, že súd aj keď uznal psychické utrpenie navrhovateľov, nepovažoval ho za preukázané, čo považujeme prinajmenšom za zvláštny záver prvostupňového súdu. V zmysle ustálenej judikatúry Najvyššieho súdu SR a Ústavného súdu SR podmienkou priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (t. j. materiálnej satisfakcie) je vždy - v závislosti na individuálnych okolnostiach daného prípadu - existencia závažnej ujmy. Za závažnú ujmu treba podľa právneho názoru dovolacieho súdu považovať ujmu, ktorú fyzická osoba vzhľadom na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo, intenzitu zásahu, jeho trvanie alebo dopad a dôsledky považuje za ujmu značnú. Pritom však nie sú rozhodujúce jej subjektívne pocity, ale objektívne hľadisko, teda to, či by predmetnú ujmu takto v danom mieste a čase (v tej istej situácii, prípadne spoločenskom postavení a pod.) vnímala aj každá iná fyzická osoba. Máme za to, že vtrhnutie do rodinného domu sťažovateľov s rasistickými výkrikmi, fyzické napadnutie maloletých detí a rodičov s následkom smrti matky rodiny (pričom tento skutkový stav bol potvrdený trestnými rozsudkami) predstavuje ujmu, ktorú by vnímala aj každá iná fyzická osoba ako obzvlášť závažnú. Krajský súd v rozsudku so sp. zn. 9Co/357/2010 zo dňa 16. 6. 2011 sa napriek judikatúre a uvedeným skutočnostiam stotožnil

so závermi prvostupňového súdu a nepovažoval vznik nemajetkovej ujmy sťažovateľom za preukázaný.

Napriek tomu, že žaloba bola podaná voči páchatelom skutku a nie voči štátu, nepriznaním nemajetkovej ujmy sťažovateľom krajský súd svojim rozhodnutím nezabezpečil dostatočnú ochranu a nerešpektoval základné právo sťažovateľov zakotvené v: čl. 15 ods. 1 Ústavy SR... a ods. 2... a čl. 2 ods. 1 Dohovoru... čl. 16 ods. 1 Ústavy SR... a ods. 2... a čl. 3 Dohovoru... čl. 19 ods. 1 Ústavy SR... čl. 21 ods. 1 Ústavy SR... čl. 8 ods. 1 Dohovoru... čl. 33 Ústavy SR... čl. 19 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa... čl. 37 a) Dohovoru o ochrane práv dieťaťa... Článok 13 Dohovoru...

Ak dôjde v k ohrozeniu alebo porušeniu základných ľudských práv zo strany súkromnej osoby v rámci nejakého právneho vzťahu, rozhodujú vo veci všeobecné súdy. V rámci súdneho konania, či už občianskoprávneho alebo trestnoprávneho, sú rozhodnutia súdnych orgánov preskúmateľné súdom vyššieho stupňa. Takýmto spôsobom by mala byť v SR zabezpečovaná ochrana ľudských práv prostredníctvom nezávislých a nestranných súdov. Napadnutým rozhodnutím však krajský súd neposkytol dostatočnú ochranu sťažovateľom a ich vyššie vymenovaným právam, práve naopak, ochránil páchatel'ov pred dôsledkami ich protiprávneho a úmyselného konania, čím sťažovateľov poškodil. V zmysle vyššie uvedeného navrhujeme, aby Ústavný súd SR priznal sťažovateľom primerané finančné zadosťučinenie vo výške 100.000 EUR...»

13. Sťažovatelia prostredníctvom svojho právneho zástupcu oznámili ústavnému súdu podaním doručeným 10. decembra 2012, že netrvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

14. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich stanoviskami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie namietaného porušenia označených práv sťažovateľov.

III.

15. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

16. Ústavný súd už vo svojej predchádzajúcej judikatúre zdôraznil, že niektoré články ústavy a medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách neukladajú štátu a jeho orgánom iba povinnosť zdržať sa zásahov do garantovaných základných (ľudských) práv a slobôd, ale k tomu môže pristúpiť aj ich pozitívny záväzok zabezpečiť účinný rešpekt k nim – prijatie pozitívnych opatrení, dokonca aj v oblasti vzťahov medzi jednotlivcami (napr. II. ÚS 8/96, II. ÚS 47/97, I. ÚS 4/02).

17. Predmetom konania je tvrdenie sťažovateľov, že rozsudkom krajského súdu sp. zn. 9 Co 357/2010 zo 16. júna 2011, ktorým krajský súd potvrdil prvostupňový rozsudok v časti, v ktorej okresný súd zamietol žalobu sťažovateľov o náhradu škody a náhradu nemajetkovej ujmy, došlo k porušeniu základných práv sťažovateľov zaručených čl. 15 ods. 1 a 2, čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1, čl. 21 ods. 1 a čl. 33 ústavy, práv zaručených čl. 2 ods. 1, čl. 3, čl. 8 ods. 1 a čl. 13 dohovoru, ako aj práv zaručených čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 37 písm. a) Dohovoru o právach dieťaťa.

18. Podľa čl. 15 ods. 1 ústavy každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

Podľa čl. 15 ods. 2 ústavy nikto nesmie byť pozbavený života.

Podľa čl. 16 ods. 1 ústavy nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Podľa čl. 16 ods. 2 ústavy nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Podľa čl. 19 ods. 1 ústavy každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

Podľa čl. 21 ods. 1 ústavy obydlie je nedotknuteľné. Nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.

Podľa čl. 33 ústavy príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu.

Podľa čl. 2 ods. 1 dohovoru právo každého na život je chránené zákonom. Nikoho nemožno úmyselne zbaviť života okrem výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po uznaní viny za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest.

Podľa čl. 3 dohovoru nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

Podľa čl. 13 dohovoru každý, koho práva a slobody priznané týmto dohovorom boli porušené, musí mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri plnení úradných povinností.

Podľa čl. 19 dohovoru o právach dieťaťa: 1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. 2. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.

Podľa čl. 37 písm. a) dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Za trestné činy spáchané osobami mladšími ako osemnásť rokov sa nebude ukladať trest smrti a trest odňatia slobody na doživotie bez možnosti prepustenia na slobodu.

19. Sťažovatelia odôvodnili porušenie v sťažnosti označených práv namietaným rozhodnutím krajského súdu, ktorý tým, že potvrdil prvostupňový rozsudok o zamietnutí ich žaloby, teda nepriznal im nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli, neposkytol dostatočnú ochranu označeným právam sťažovateľov, na ochranu ktorých boli všeobecné súdy povinné.

Aj napriek skutočnosti, že sťažovatelia v petite sťažnosti namietajú porušenie svojho práva na život, zo skutkovej stránky sťažnosti vyplýva, že jej podstatou je z hľadiska ochrany ústavnosti možné porušenie práva na život manželky a matky sťažovateľov zo strany orgánu štátu. I keď v staršej judikatúre ústavného súdu nebola takáto možnosť jednoznačne akceptovaná, je aj v súlade s praxou ESLP, ktorý v prípadoch, ak je obeť po smrti, prijíma sťažnosti od blízkych príbuzných: manželov, detí, rodičov, súrodencov, prarodičov, dokonca synovca (Yasa proti Turecku, rozsudok z 2. 9. 1998, č. 22495/93).

20. Z pohľadu ústavného súdu sa javia hlavné námietky sťažovateľov primárne ako možné porušenie práva na život manželky a matky sťažovateľov, pričom možné porušenie práva sťažovateľov na nedotknuteľnosť súkromia a ich práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života je jeho sprievodným znakom. Ústavný súd preto považuje za účelné podanú sťažnosť skúmať predovšetkým z pohľadu týchto označených práv.

1. K namietanému porušeniu práv zaručených čl. 15 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 2 ods. 1 dohovoru

21. Právo na život ako základné univerzálne právo človeka sa opiera o čl. 12 ústavy, ktorý zdôrazňuje rovnosť všetkých ľudí v realizácii tohto práva, jeho nedotknuteľnosť, nescudziteľnosť, nepremlčateľnosť a nezrušiteľnosť. Ústava v čl. 15 ods. 1 formuluje právo na život všeobecne, pričom v odsekoch 2 a 3 možno vidieť jeho konkretizáciu. Formulácia ochrany práva na život v ústave zabezpečuje priamu aplikovateľnosť, pretože neobsahuje odkaz na konkrétnu vnútroštátnu úpravu v právnych normách nižšej právnej sily. Cieľom čl. 15 ods. 1 ústavy je zabezpečiť ochranu jednotlivca pred akýmkoľvek svojvoľným pozbavením života. Druhý odsek citovaného článku explicitne zakazuje také konanie, ktorým by bol iný zbavený života. Uvedená norma chráni každý ľudský život proti

ostatným subjektom pred úmyselnými i nedbanlivostnými trestnými činmi smerujúcimi proti životu s výnimkou prípadov podľa odseku 4 citovaného článku.

22. Účel a rozsah ochrany práva na život, ako aj práva nebyť pozbavený života je aj predmetom úpravy medzinárodných dohovorov, v duchu ktorých je potrebné vykladať aj našu ústavnú úpravu. Štrasburské orgány ochrany práva priznali vo všetkých svojich rozhodnutiach právu na život výsadné postavenie ako jednému z najdôležitejších ustanovení dohovoru. Predmet a účel dohovoru ako nástroja na ochranu individuálnych ľudských bytostí vyžaduje, aby čl. 2 dohovoru bol interpretovaný a aplikovaný takým spôsobom, aby jeho záruky boli praktické a účinné.

23. Základné princípy práva na život a jeho ochrany vyplývajú okrem iného z rozsudkov ESLP vo veciach: L. C. B. proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 23413/94, rozsudok z 9. 6. 1998; Osman proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 23452/94, rozsudok z 28. 10. 1998; Cemil Kilic proti Turecku a Mahmut Kaya proti Turecku, sťažnosti č. 22492/93 a 22535/93, rozsudok z 28. 3. 2000; Ismail Ertak proti Turecku, sťažnosť č. 20764/92, rozsudok z 9. 5. 2000; Velikova proti Bulharsku, č. 41488/98, rozsudok zo 16. 5. 2000; Akkoc proti Turecku, sťažnosti č. 22947/93 a 22948/93, rozsudok z 10. 10. 2000; Tas proti Turecku, sťažnosť č. 24396/94, rozsudok zo 14. 11. 2000; Gul proti Turecku, sťažnosť č. 22676/93, rozsudok zo 14. 12. 2000; Keenan proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 27229/95, rozsudok z 3. 4. 2001; Tanli proti Turecku, sťažnosť č. 26129/95, rozsudok z 10. 4. 2001; Calvelli a Ciglio proti Taliansku, sťažnosť č. 32967/96, rozsudok zo 17. 1. 2002; Abdurrahman Orak proti Turecku, sťažnosť č. 31889/96, rozsudok zo 14. 2. 2002; Paul a Andrey Edwards proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 46477/99, rozsudok zo 14. 3. 2002; Sabukterin proti Turecku, sťažnosť č. 27243/95, rozsudok z 19. 3. 2002; Mc Shane proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 43290/98, rozsudok z 28. 5. 2002; Oneryildiz proti Turecku, sťažnosť č. 48939/99, rozsudok z 18. 6. 2002; a Mastromatteo proti Taliansku, sťažnosť č. 37703/97, rozsudok z 24. 10. 2002, ako aj z rozhodnutí o prijateľnosti sťažností vo veciach Bromily proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 33747/96, rozhodnutie z 23. 11. 1999; a Younger proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 57420/00, rozhodnutie zo 7. 1. 2003.

Ide o rozhodnutia týkajúce sa práva na život a jeho možného porušenia vo viacerých oblastiach (policajné zadržanie, väzba, výkon trestu odňatia slobody, skládka odpadov, akcie bezpečnostných zložiek štátu, nemocnica) vrátane porušenia zo strany tretích osôb na slobode, za čo môže tiež niesť za určitých okolností zodpovednosť aj štát.

24. Článok 2 dohovoru ukladá štátom povinnosť zdržať sa úmyselného a nezákonného zbavenia života, ale tiež prijať príslušné kroky k ochrane života osôb, ktoré sa nachádzajú v ich jurisdikcii. Z práva na život vyplývajú pre štát dve základné pozitívne povinnosti: povinnosť chrániť život a povinnosť zabezpečiť vyšetrenie, resp. objasnenie okolností straty života, vyvodenie zodpovednosti a poskytnutie nápravy (tzv. procesná povinnosť).

25. Pri povinnosti chrániť život ide najmä o primárnu povinnosť zabezpečiť právo na život účinnými trestnoprávnymi ustanoveniami na účely odstrašenia od spáchania trestných činov proti jednotlivcovi, ktoré podporuje právno-vynucovací mechanizmus na prevenciu, potlačenie a sankcionovanie porušení uvedených ustanovení. Za splnenia určitých podmienok štáty musia prijať účinné preventívne opatrenia na ochranu jednotlivca, ktorého život je ohrozený trestným konaním iného jednotlivca.

26. Procesná povinnosť je posúditel'ná v rámci čl. 2 dohovoru, nezriedka však v rámci účinných prostriedkov nápravy podľa čl. 13 dohovoru, ktorého požiadavky sú širšie v porovnaní s predošlým článkom (pozri napr. rozsudky vo veciach Akkoc a Tas proti Turecku). Táto povinnosť je z hľadiska čl. 13 dohovoru daná vtedy, ak má sťažovateľ tzv. „*arguable claim*“, to znamená, že predbežne preukázal možnosť porušenia práva na život (vrátane povinnosti štátu chrániť život). Vyplývajú z nej najmä prostriedky nápravy („*remedies*“), ktoré sú spôsobilé zabezpečiť účinnú nápravu („*redress*“, resp. „*relief*“), teda:

a) nezávislé, nestranné, dôkladné a náležite rýchle vyšetrenie a objasnenie okolností smrti jedinca vrátane ustálenia zodpovednosti a

b) poskytnutie primeranej a dostatočnej nápravy v prípade zistenia porušenia, ktorá pri čl. 2 dohovoru v zásade zahŕňa aj kompenzáciu za nemajetkovú ujmu (pozri napr.

rozsudok vo veci Keenan proti Spojenému kráľovstvu a rozsudok vo veci Mc Glinchey a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 50390/99 z 29. 4. 2003).

27. Podľa judikatúry ESLP právo na život môže byť porušené zo strany štátu porušením aspoň jednej z jeho dvoch základných pozitívnych povinností, to znamená povinnosti chrániť život alebo procesnej povinnosti. Porušenie povinnosti chrániť život však znamená porušenie práva na život vtedy, ak prostredníctvom plnenia procesnej povinnosti nedôjde k účinnej náprave vo forme primeranej a dostatočnej kompenzácie. Zároveň však treba pripomenúť, že procesná povinnosť zaťažuje štát, ktorého zaťažuje aj povinnosť poskytnúť nápravu. Aj už citovaná judikatúra ESLP sa týkala predovšetkým nárokov voči štátu. Naopak, táto judikatúra je relatívne zdržanlivá, pokiaľ ide o to, či procesná povinnosť štátu zahŕňa aj povinnosť zakotviť v domácom právnom poriadku nárok pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy voči (súkromným, t. j. od štátu oddeleným) tretím osobám za konanie, ktorým niekoho pozbavili života. Okolnosti prerokúvanej veci však nevyžadujú hlbšiu analýzu tejto otázky.

28. V prerokúvanej veci štát splnil svoju procesnú povinnosť predovšetkým tým, že všetci štyria páchatelia, ktorí sa zúčastnili útoku na sťažovateľov, boli za tento skutok riadne právoplatne odsúdení na tresty od troch do siedmich rokov. Sťažovatelia vo svojej sťažnosti netvrdili, že by tieto tresty boli nízke alebo že by postup štátu v tomto smere nebol efektívny. Koniec koncov, žaloba sťažovateľov nesmerovala proti štátu a nezakladala sa na predpisoch o zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú úradným postupom (zákon č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom účinný v čase spáchania útoku voči sťažovateľom), ale zažalovali konkrétne fyzické osoby (páchatel'ov).

29. Omnoho podstatnejšie však je, že sťažovatelia počas konania pred súdom prvého stupňa vzali žalobu späť práve v tej časti, ktorú zakladali na zodpovednosti žalovaných páchatel'ov za smrť ich manželky, resp. matky. Z ústavného hľadiska tak najneskôr týmto momentom (späťvzatím) prestala byť predmetom konania všeobecných súdov otázka, či zo zásahu do práva na život matky, resp. manželky, páchatel'mi trestného činu má vyplývať

aj nárok pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy za tento zásah. Inak povedané, najneskôr týmto momentom prestáva byť v celom konaní relevantnou otázkou, či takýto nárok voči tretím osobám (páchatelom) vyplýva z procesnej povinnosti štátu zakotvenej z čl. 2 dohovoru, resp. z čl. 15 ústavy, a či práve z týchto článkov ústavy a dohovoru vyplýva povinnosť súdu vykladať ustanovenia Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti tak, že takýto nárok prizná. Na takéto úvahy by bol priestor, ak by sťažovatelia v tejto časti svoju žalobu späť nevzali.

30. Podľa názoru ústavného súdu všeobecné súdy tak nemohli porušiť právo A. B. na život tým, že jej pozostalým nepriznali náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do tohto práva, pretože takýto nárok z vôle žalovaných prestal byť predmetom konania už pred súdom prvého stupňa. Preto v tejto časti sťažnosti nevyhovelo (bod 4 výroku).

2. K namietanému porušeniu práv zaručených čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 ústavy a čl. 8 dohovoru

31. Na čl. 15 ústavy bezprostredne nadväzuje čl. 16 ústavy, ktorý chráni nedotknuteľnosť (telesnú integritu) fyzickej osoby a jej súkromie. S oboma týmito právami súvisí právo na ochranu dôstojnosti v čl. 19 ods. 1 ústavy, ktoré chráni ďalší aspekt ľudskej osobnosti. Ústavou vytvorená ochrana práva na súkromie sa tak vnútorne diferencuje. Jednotlivými ustanoveniami sa zaručuje ochrana súkromia v rôznych životných situáciách (I. ÚS 33/95, I. ÚS 13/00).

32. Ústava pri úprave ochrany súkromia (vrátane rodinného súkromia) vychádza zo zásady, že do súkromného života osoby sa nesmie neoprávnené zasahovať a nesmie sa jej súkromnému životu spôsobiť žiadna ujma. Rodinný život a právo na jeho ochranu je súčasťou súkromia. Ústava chráni aj súkromie fyzickej osoby v jej rodinných vzťahoch voči iným fyzickým osobám, čo v sebe zahŕňa vzťahy sociálne, kultúrne, ale aj morálne či materiálne. Zásahy do týchto vzťahov, ktoré sú neoprávnené, možno kvalifikovať ako zásahy do rodinného života – rodinného súkromia (ČIČ, M. a kol. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin: Matica slovenská, 1997, s. 104).

33. Ústava pojmy „súkromie“ a „súkromný život“ bližšie nedefinuje. Keďže základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliadal aj na príslušnú judikatúru týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 ods. 1 dohovoru.

34. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje, že pojem „súkromný život“ je široký pojem zahŕňajúci okrem iného aspekty fyzickej a sociálnej identity jednotlivca vrátane práva na osobnú autonómiu, osobný rozvoj a vytváranie a rozvíjanie vzťahov s inými ľudskými bytosťami a vonkajším svetom (Evans proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 10. 4. 2007, sťažnosť č. 6339/05, bod 71). Ochranu súkromného života je nevyhnutné chápať širšie než len ako ochranu života pred publicitou – toto právo zahŕňa aj právo zakladať a rozvíjať vzťahy s inými ľudskými bytosťami, najmä v oblasti citovej, v záujme rozvoja a naplnenia svojej vlastnej osobnosti (Van Oosterwijck proti Belgicku, rozsudok zo 6. 11. 1980, sťažnosť č. 7654/76).

35. Z čl. 8 dohovoru potom – podobne ako z čl. 2 dohovoru – vyplýva nielen negatívny záväzok štátu nezasahovať do súkromia, ale aj jeho pozitívny záväzok účinne zabezpečovať rešpekt voči súkromnému životu, ktorý sa realizuje predovšetkým prijatím právnej úpravy na ochranu súkromia. Na to, aby ochrana práv bola účinná v praxi, musí existovať účinný administratívny a súdny aparát, v rámci ktorého sa môže jednotlivец dovolať svojich práv, a to najmä v prípadoch závažných porušení fyzickej integrity sťažovateľov (napr. Tysiac proti Poľsku, rozsudok z 20. 3. 2007, sťažnosť č. 5410/03). Zásahy do záujmov chránených čl. 8 dohovoru musia byť dôsledkom rozhodovacieho procesu, ktorý je spravodlivý a poskytuje dostatočný rešpekt k týmto chráneným záujmom (napr. T. P. a K. M. proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 10. 5. 2001, sťažnosť č. 28945/95; Buckley proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 25. 9. 1996, sťažnosť č. 20348/92).

36. Právo na rešpektovanie rodinného života sa aplikuje na rodinné vzťahy, a predpokladá teda existenciu rodiny (Marckx proti Belgicku, rozsudok z 13. 6. 1979, sťažnosť č. 6833/74, bod 31). Spolužitie rodičov a detí je základným prvkom rodinného života (Bronda proti Taliansku, rozsudok z 9. 6. 1998, sťažnosť č. 22430/93, bod 51). Európsky súd pre ľudské práva privileguje vzťah medzi manželmi a rodičmi a deťmi (na rozdiel od vzdialenejších príbuzenských vzťahov) v tom zmysle, že existencia blízkych osobných väzieb sa predpokladá, a bolo by prípadne na štáte, aby preukázal, že došlo k ich pretrhnutiu.

37. Z hľadiska pozitívnej zákonnej úpravy je právo na život chránené okrem trestnoprávných a administratívnych prostriedkov aj prostriedkami občianskoprávnymi. V rámci inštitútu ochrany osobnosti (§ 11 až § 16 Občianskeho zákonníka) sú chránené jednotlivé čiastkové osobnostné práva zabezpečujúce ochranu jednotlivých stránok osobnosti fyzickej osoby. Do jeho rámca patrí aj právo na súkromie zahŕňajúce širokú oblasť súkromia fyzickej osoby, najmä jej súkromného života, intímnej a rodinnej sféry, vnútorného myšlienkového a citového života. Širokej škále prejavov a súčastí súkromného života fyzickej osoby zodpovedá aj možnosť rozmanitých prejavov zásahov do súkromia a ich dôsledkov na chránené osobnostné práva. Je nepochybné, že úmrtie blízkej ľudskej bytosti je zásahom do emocionálnej sféry najbližších rodinných príslušníkov zosnulého, u ktorých je prítomnosť najintenzívnejších interpersonálnych väzieb na výsostne emocionálnej báze zväčša nepochybniteľná. Pri reálnej existencii takýchto vzťahov určitej kvality medzi ľudskými bytosťami dochádza porušením práva na život jednej z nich k absolútnej a nezvratnej deštrukcii všetkých vybudovaných citových väzieb, a tým k neoprávnenému zásahu do práva na súkromný a rodinný život pozostalého alebo pozostalých.

Zákon neposkytuje ochranu proti akémukoľvek zásahu. Predovšetkým musí ísť o zásah protiprávny (neoprávnený), ktorý je súčasne objektívne spôsobilý vyvolať ujmu spočívajúcu v narušení súkromia pozostalého. Z hľadiska poskytnutej ochrany nie je významné, či neoprávnený zásah bol spôsobený zavinene či nezavinene, alebo vedome či nevedome.

38. Predmetom posudzovaného konania pred okresným súdom boli nároky sťažovateľov na náhradu škody spôsobenej na zdraví podľa § 444 a § 449 Občianskeho zákonníka (náhrada za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia a náklady pohrebu) ako aj nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 13 a § 15 Občianskeho zákonníka a čl. 13 dohovoru. Treba poznamenať, že sťažovatelia pri skutkovom a právnom vymedzovaní týchto nárokov neboli jednoznační a obsah oboch nárokov zmiešavali. Z obsahu žaloby (pozri bod 4 odôvodnenia tohto nálezu) je zrejmé, že priznanie sumy 4 500 000 Sk (500 000 Sk pre každého sťažovateľa) požadovali okrem iného aj za „*fyzickú ujmu*“, „*duševnú ujmu*“, „*bolesť*“ či „*útrapy*“. Zároveň však uplatňovali nárok na zvýšenie bolestného, ktorého cieľom je práve odškodnenie bolesti (v rámci nich aj útrap, fyzickej ujmy, ale aj duševnej ujmy, pokiaľ je táto objektívne zistiteľná ako poškodenie psychického zdravia, napríklad odborným vyšetrením a pod.). V sťažnosti podanej ústavnému súdu však sťažovatelia v podstate spochybňovali jedine tú časť namietaného rozhodnutia, v ktorej im všeobecné súdy nepriznali náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do súkromia. Ústavný súd preto neposudzuje ústavnú súladnosť tej časti namietaného rozhodnutia, ktorá sa týkala nárokov na náhradu škody na zdraví. Predmetom jeho záujmu tak zostáva v prvom rade aplikácia ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti.

39. Podľa § 11 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Podľa § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie. V zmysle odseku 2 tohto ustanovenia pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadosťučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Podľa odseku 3 citovaného ustanovenia výšku náhrady podľa odseku 2 určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

40. Podľa judikatúry najvyššieho súdu (porov. R 53/2010) z uvedených ustanovení vyplýva, že difamačný následok nie je jediným právne akceptovateľným prejavom závažnosti ujmy spôsobenej fyzickej osobe na chránených osobnostných právach. V tejto súvislosti je potrebné akcentovať, do ktorých čiastkových osobnostných práv bolo neoprávneným zásahom zasiahnuté. Pokiaľ dôjde k neoprávnenému zásahu do práva na česť a dôstojnosť, má zásah závažné dôsledky vtedy, keď ním bola v značnej miere znížená dôstojnosť alebo vážnosť fyzickej osoby v spoločnosti. Neoprávnený zásah do práva na ochranu súkromia (sťažovatelia použili formuláciu „osobného a rodinného života“) môže, avšak nemusí mať aj difamačné dôsledky, to znamená, že neoprávnený zásah nemusí vždy vyvolať zníženie vážnosti alebo dôstojnosti dotknutej fyzickej osoby. V odôvodnení tohto rozhodnutia najvyšší súd okrem iného uviedol:

«Právo na ochranu osobnosti predstavuje inštitút, v rámci ktorého sú chránené jednotlivé čiastkové práva zabezpečujúce občianskoprávnu ochranu konkrétnych stránok osobnosti fyzickej osoby. Predmetom ochrany sú jednak nemateriálne hodnoty a stránky osobnosti človeka (meno, česť, dôstojnosť, súkromie, telesná integrita a pod.), jednak prejavy osobnej povahy (napr. podobizne, zvukové záznamy). Otázkou prípadného negatívneho dotknutia týchto čiastkových práv v rámci práva na ochranu osobnosti treba pri každom z nich posudzovať samostatne.

...

Náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch... môže súd podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka priznať vtedy, ak by sa morálna satisfakcia nezdala postačujúca, najmä ak bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti. Dôvody priznania náhrady sú v tomto ustanovení uvedené len demonštratívne. Zákon tu stanovuje jedinou podmienku priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorá je splnená vtedy, keď sa nemateriálne zadosťučinenie nezdá postačujúce. Pokiaľ sa v ďalšom texte tohto ustanovenia uvádzajú slová „najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti“, ide iba o príklad následku neoprávneného zásahu, v ktorom je táto podmienka splnená.

Dôsledkom každého neoprávneného zásahu do práv chránených ustanovením § 11 Občianskeho zákonníka je určitá ujma. Z hľadiska intenzity zásahu, okolností, za ktorých

k nemu došlo a stupňa negatívnych dôsledkov dopadu zásahu na chránené práva sa v praxi môžu vyskytnúť ujmy, ktoré svojou povahou alebo stupňom závažnosti

a) neopodstatňujú ani nemateriálnu ani materiálnu satisfakciu,

b) opodstatňujú (len) nemateriálnu satisfakciu,

c) opodstatňujú tak nemateriálnu, ako aj materiálnu satisfakciu.

Podmienkou priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (t. j. materiálnej satisfakcie) je vždy – v závislosti od individuálnych okolností daného prípadu – existencia závažnej ujmy. Za závažnú ujmu treba podľa právneho názoru dovolacieho súdu považovať ujmu, ktorú fyzická osoba vzhľadom na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo, intenzitu zásahu, jeho trvanie alebo dopad a dôsledky považuje za ujmu značnú. Pritom však nie sú rozhodujúce jej subjektívne pocity, ale objektívne hľadisko, teda to, či by predmetnú ujmu takto v danom mieste a čase (v tej istej situácii, prípadne spoločenskom postavení a pod.) vnímala aj každá iná fyzická osoba.

Pokiaľ dôjde k neoprávnenému zásahu do práva na česť a dôstojnosť, má zásah závažné dôsledky vtedy, keď ním bola v značnej miere znížená dôstojnosť alebo vážnosť fyzickej osoby v spoločnosti (pozri znenie § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Aj v prípade niektorého zásahu do práva na súkromie alebo do práva na podobizne alebo do práva na ochranu mena môže nastať ten istý dôsledok (zníženie dôstojnosti alebo vážnosti v spoločnosti v značnej miere); tento negatívny – difamačný následok ale nie je jediným právne akceptovateľným prejavom (jedinou právne relevantnou formou prejavu) závažnosti ujmy spôsobenej fyzickej osobe na týchto chránených právach.

...

Odôvodnenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu svedčí o tom, že odvolací súd dostatočne nezohľadnil vyššie zdôraznenú potrebu samostatného posudzovania jednotlivých negatív dopadov konania pôvodcu zásahu na čiastkové práva tvoriace súčasť práva na ochranu osobnosti. Odvolací súd v prejednávanej veci nevzal v potrebnej miere na zreteľ, že navrhovateľka v konaní kládla dôraz na zásah do jej súkromia a súkromného života, a že so zreteľom na to, do akej chránenej sféry (do ktorých čiastkových osobnostných práv) bolo zasiahnuté, nebolo jej procesnou povinnosťou preukazovať, že neoprávnený zásah odporkyne pôsobil difamačne a mal za následok zníženie jej vážnosti a dôstojnosti v spoločnosti.

Bez opodstatnenia daného povahou preskúmanej veci sa odvolací súd zameril zužujúco len na otázku „zníženia a sťaženia postavenia navrhovateľky v kruhu, kde sa pohybuje“. Prehliadol, že so zreteľom na čiastkové práva, do ktorých odporkyňa zasiahla, bolo pri riešení otázky opodstatnenosti návrhu na priznanie nemateriálnej satisfakcie (§ 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka) potrebné považovať zníženie dôstojnosti a vážnosti v spoločnosti v značnej miere len za jeden z viacerých (prípadne) do úvahy prichádzajúcich následkov neoprávneného zásahu do osobnostných práv, nie však za jediný určujúci následok, ktorý by výlučne opodstatňoval priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Právne závery odvolacieho súdu, ktoré sú vyjadrené v odôvodnení dovolaním napadnutého rozsudku, nie sú v plnom rozsahu podložené správnym výkladom ustanovení § 11 až 13 Občianskeho zákonníka. V dôsledku skutkovo a právne neodôvodneného zamerania pozornosti na otázku stupňa zníženia dôstojnosti a vážnosti navrhovateľky v spoločnosti odvolací súd dostatočne právne neposúdil tie otázky, ktoré boli v danom prípade rozhodujúce (napríklad, ktoré z chránených čiastkových osobnostných práv navrhovateľky boli dotknuté neoprávneným zásahom odporkyne, v ktorých smeroch alebo sférach a oblastiach sa prejavila ujma spôsobená navrhovateľke, aký bol stupeň závažnosti spôsobenej ujmy a pod.). Jeho rozhodnutie je, vzhľadom na uvedené, neúplné, predčasné a v dôsledku toho vecne nesprávne.»

41. Podľa názoru ústavného súdu sú tieto právne názory v plnej zhode s celou systematikou úpravy ochrany osobnosti v Občianskom zákonníku. Predovšetkým ustanovenie § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka už pri demonštratívnom výpočte dôvodov priznania peňažnej satisfakcie uvádza jednak zníženie dôstojnosti alebo vážnosti v spoločnosti. Už pri jazykovej analýze uvedeného spojenia možno dospieť k záveru, že pojem „dôstojnosť“ sa neviaže so spojením „v spoločnosti“, s ktorým sa viaže jedine slovo „vážnosť“. Predpokladom priznania peňažného zadosťučinenia je tak najmä situácia, ak zásah do osobnosti bol takej povahy, intenzity alebo takého trvania, že v jeho dôsledku došlo k zníženiu dôstojnosti fyzickej osoby (človeka). Pritom je irelevantné, či k zníženiu dôstojnosti došlo v spoločnosti alebo inde, podstatné je, že išlo o taký zásah, ktorý (pri objektívnom vnímaní) podstatne znížil dôstojnosť dotknutej osoby. Povedané

jednoduchým príkladom – aj dehonestujúce zaobchádzanie lekára s pacientom v úplnom súkromí ambulancie, ktorého svedkom nebol nikto iný, ani sestra, môže znížovať dôstojnosť pacienta.

Ustanovenie § 11 Občianskeho zákonníka pritom zaručuje každému človeku právo na ochranu viacerých zložiek osobnosti, ktoré sú v citovanom ustanovení zoradené za sebou bez vytvorenia zreteľného vzťahu hierarchie medzi nimi, potom je logické, že aj práva zaručené v § 13 Občianskeho zákonníka musia byť v rovnakej miere prístupné každému, do čej osobnosti bolo zasiahnuté, a to bez ohľadu na to, do ktorej konkrétnej zložky bolo zasiahnuté. Pritom je rovnako logické, že pri zásahu do niektorých zložiek vymedzených v § 11 už takpovediac z podstaty veci nemôže nastať zníženie vážnosti v spoločnosti, a niekedy nenastane ani zníženie dôstojnosti. Takýmito prípadmi môžu byť okrem iného zásahy do súkromia v podobe protiprávneho usmrtenia blízkej osoby a s tým spojeného narušenia súkromných väzieb medzi nebohým a pozostalým.

42. Ústavný súd pri výkone svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) vychádza z toho, že všeobecným súdom, ktoré sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 152 ods. 4 ústavy), treba v každom prípade v súlade s princípom subsidiarity, ktorým sa riadi vymedzenie právomoci ústavného súdu a všeobecného súdu pri ochrane základných (ľudských) práv alebo slobôd podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, ponechať priestor na úvahu v rozsahu, v akom účinky výkonu tejto ich právomoci možno považovať za zlučiteľné so súvisiacou ústavnou úpravou alebo úpravou v príslušnej medzinárodnej zmluve o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis I. ÚS 13/00, I. ÚS 44/03). Na druhej strane im však nemôže ponechať priestor na taký výklad a aplikáciu zákonného predpisu, ktorého účinky sú nezlučiteľné s ústavou, prípadne kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (pozri napr. I. ÚS 13/00).

43. Podľa názoru ústavného súdu je zákonná úprava ochrany osobnosti zreteľným prejavom vôle zákonodarcu poskytnúť súkromnoprávnu ochranu súkromiu, resp. súkromnému a rodinnému životu, ale aj dôstojnosti človeka, teda tým hodnotám, ktorých

ochrana je vyjadrená v čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 ústavy a čl. 8 dohovoru. V tomto zmysle pritom chápe účel ochrany osobnosti aj judikatúra všeobecných súdov (porov. citované rozhodnutie najvyššieho súdu, ale napríklad aj R 38/2012). Ústavný súd takýto výklad tiež akceptuje, a to práve preto, že je v hodnotovej zhode s ochranou týchto hodnôt v ústave a v dohovore. Netreba sa pritom zaoberať komplikovanou otázkou, či je poskytnutie takejto úrovne ochrany a takýchto prostriedkov nápravy (v podobne peňažnej kompenzácie voči tretím osobám – pôvodcom zásahu do osobnosti) aj ústavne nevyhnutné, resp. vyžadované judikatúrou ESĽP (pozri už bod 27 tohto nálezu). Táto otázka je totiž komplikovaná a je predmetom neutíchajúcej diskusie u nás aj v zahraničí (porov. napr. z nemeckého právneho prostredia Schramm, A. Haftung für Tötung. Eine vergleichende Untersuchung des englischen, französischen und deutschen Rechts zur Fortentwicklung des deutschen Haftungsrechts in Tötungsfällen. Tübingen : Mohr Siebeck 2010). Podstatné je, že existujúca zákonná úprava tieto nároky umožňuje priznať, a to práve na ten účel a v tých prípadoch, kedy došlo k zásahu do tých hodnôt, ktoré sú ústavne chránené v čl. 16 ods. 1 či čl. 19 ods. 1 ústavy, resp. chránené v čl. 8 dohovoru. Ak všeobecné súdy pri výklade ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti zvolia výklad taký úzky, že sa dostávajú do rozporu so samotným textom uvedených noriem Občianskeho zákonníka, a len na základe takéhoto výkladu dospejú k záveru, že ochrana v podobe peňažnej satisfakcie v zmysle § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka sa nemá poskytnúť za zásah do jednej zo zákonom chránených hodnôt, ktorá je súčasne chránená ústavne v podobe základného práva, treba ich postup považovať za rozporný s čl. 152 ods. 4 ústavy. Rozhodnutie, ktoré je výsledkom takéhoto výkladu a postupu, potom treba považovať za zásah do toho ústavne zaručeného základného práva, v ktorom je táto hodnota chránená.

44. Ako to vyplýva z odôvodnení rozhodnutia okresného súdu, ako aj namietaného rozhodnutia krajského súdu, ktoré nemožno vnímať izolovane (napr. II. ÚS 78/05), konajúce súdy založili svoje zamietavé rozhodnutia na závere o nepreukázaní tvrdenia sťažovateľov, že v súvislosti s neoprávneným zásahom žalovaných do osobnostných práv sťažovateľov bola v značnej miere znížená ich dôstojnosť alebo vážnosť v spoločnosti, čo okresný súd považoval za podmienku priznania nemajetkovej ujmy v peniazoch, resp. že v konaní nebolo preukázané, že k zásahu do práva na ochranu osobnosti sťažovateľov došlo

v takom rozsahu, aby im vzniklo právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch (záver krajského súdu). Sťažovatelia však v konaní pred okresným súdom (aj napriek problémom s jasným vymedzením svojich nárokov) v súvislosti s preukázaním podmienok na priznanie materiálnej náhrady okrem zníženia ich dôstojnosti zdôrazňovali aj „*iný dôvod svojím významom a váhou porovnateľný s podmienkou, ktorú príkladne cituje § 13 ods.2*“, ktorým je podľa nich „*vážne a bezprostredné ohrozenie života a zdravia..., poškodenie osoby kvôli rase..., porušenie práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti..., narušenie nedotknuteľnosti obydlia...*“. Tieto sťažovateľmi tvrdené iné dôvody (preukázané právoplatnými trestnými rozsudkami) však konajúce súdy vôbec neposudzovali a nevyhodnotili vo vzťahu k splneniu podmienok priznania peňažnej náhrady.

45. Súdy oboch stupňov dospeli k zhodnému záveru, že neoprávnený zásah žalobcov do osobnostných práv sťažovateľov bol objektívne spôsobilý privodiť sťažovateľom ujmu a že k vzniku takejto ujmy u sťažovateľov aj došlo. V súvislosti s riešením otázky, či sťažovateľom spôsobená nemajetková ujma odôvodňuje priznať im náhradu v peniazoch, dospeli k záveru, že sťažovatelia neunesli dôkazné bremeno, pokiaľ ide o preukázanie podmienok na priznanie materiálnej satisfakcie.

46. Súd prvého stupňa sa v rámci skúmania podmienok priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch zameril len na otázku, či bola v značnej miere znížená dôstojnosť a vážnosť sťažovateľov v spoločnosti, a preukázaním výlučne tejto skutočnosti podmienil priznanie tejto náhrady. Podľa záverov okresného súdu by táto skutočnosť mala byť preukázaná znaleckým posudkom, resp. lekárskou správou, z ktorých by vyplývalo, že sťažovatelia utrpeli psychickú poruchu. Vo vzťahu k tomuto záveru okresného súdu ústavný súd už uviedol, že diagnostikovanú alebo znaleckým posudkom preukázanú psychickú ujmu treba považovať za poškodenie (duševného) zdravia, ktoré sa odškodňuje ako škoda na zdraví, resp. ako sťaženie spoločenského uplatnenia podľa ustanovení § 444 Občianskeho zákonníka. Ujma na súkromnom a rodinnom živote v podobe straty blízkej osoby (aj keď ju sťažovatelia miestami označovali ako „*psychickú ujmu*“) je však ujmovou odlišnej povahy (pozri bod 41 tohto nálezu).

47. Okresný súd ďalej konštatoval, že rasový útok proti sťažovateľom bol viackrát medializovaný, z čoho vyplýva, že mal širokú publicitu, avšak uvedené skutkové zistenie nijako nevyhodnotil najmä vo vzťahu k údajne nepreukázanému difamačnému následku. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že už samotný diskriminačný (rasový) motív konania žalovaných voči sťažovateľom je hlboko ponižujúci a spôsobilý v značnej miere znížiť dôstojnosť sťažovateľov ako poškodených.

48. Za zvláštny považuje ústavný súd aj záver okresného súdu, že sťažovatelia nepreukázali výšku požadovanej nemajetkovej ujmy a v tomto smere neprodukovali žiadne dôkazy. Rozhodovanie o výške náhrady nemajetkovej ujmy totiž zákon ponecháva na voľnú úvahu súdu. „Výšku peňažného zadosťučinenia súd určuje na základe voľnej úvahy, ktorá však nemôže byť svojvôľou. Zákon ustanovuje súdu povinnosť prihliadnúť pri tom na dve hľadiská, a to tak na závažnosť vzniknutej ujmy, ako aj na okolnosti, za ktorých k porušeniu došlo. Určenie výšky peňažnej satisfakcie má byť s ohľadom na okolnosti konkrétneho prípadu v súlade s požiadavkou spravodlivosti.“ (SVOBODA, J. a kol. Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy. V. doplnené, rozšírené a aktualizované vydanie. Bratislava: Eurounion, 2004, s. 46). Preto navrhovateľa v tomto smere zaťažuje len povinnosť v žalobe uviesť výšku náhrady, ktorú požaduje.

49. Odvolací súd sa zamerlal zužujúco len na posúdenie otázky, či život sťažovateľov po útoku, v súvislosti s ich tvrdením o ďalších rasovo motivovaných útokoch, v dôsledku ktorých sťažovatelia pociťovali strach a ktoré napokon vyústili do emigrácie, bol v príčinnej súvislosti s neoprávneným zásahom žalovaných. Vôbec sa však nezaoberal otázkou, ako neoprávnený zásah žalovaných zasiahol do súkromia a rodinného života sťažovateľov v súvislosti so smrťou ich manželky a matky. Krajský súd síce konštatoval, že „*Je nepochybné, že útok zo strany odporcov... závažným spôsobom ovplyvnil ďalší život navrhovateľov, najmä v súvislosti so smrťou A. B.*“, a tiež uviedol, že „*smrť manželky a matky je spravidla závažným zásahom do rodinného života, do rodinného súkromia*“, zároveň však dostatočne neodôvodnil, prečo v prípade sťažovateľov takýto závažný zásah do ich súkromného a rodinného života neodôvodňoval priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Konajúce súdy v tejto súvislosti dostatočne právne neposúdili tie otázky,

ktoré boli v danom prípade rozhodujúce (napríklad v ktorých sférach a oblastiach sa prejavila ujma spôsobená sťažovateľom, aký bol stupeň závažnosti spôsobenej ujmy vzhľadom na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo, či sa javí postačujúce zadosťučinenie v podobe morálnej satisfakcie, resp. či závažnosť vzniknutej ujmy opodstatňuje priznanie peňažnej náhrady). Právny záver vyslovený krajským súdom preto podľa názoru ústavného súdu nie je výsledkom ústavne konformného výkladu vo veci aplikovaných ustanovení § 11 až 13 Občianskeho zákonníka a nezakladá sa na relevantných a dostatočných dôvodoch.

50. Konajúce súdy v dôsledku extrémne úzkej interpretácie vo veci aplikovaných ustanovení neposkytli tak ochranu súkromiu a dôstojnosti, resp. súkromnému a rodinnému životu sťažovateľov, teda hodnotám, ktoré sú ústavne chránené v čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 ústavy a čl. 8 ods. 1 dohovoru, a to napriek tomu, že zákonná úprava Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti poskytnutie takejto ochrany umožňovala a vyžadovala. Tým konali v zjavnom rozpore so svojou povinnosťou vyplývajúcou z čl. 152 ods. 4 ústavy, a to až do tej miery, že svoje rozhodnutia zaťažili prvkami arbitrárnosti a svojvôle. Ústavný súd preto vyslovil, že došlo k porušeniu uvedených práv (bod 1 výroku) tou časťou rozsudku krajského súdu, ktorá sa týchto nárokov týkala a ktorou sa ústavný súd zaoberal (pozri bod 38 odôvodnenia nálezu).

3. K namietanému porušeniu základných práv zaručených čl. 16 ods. 2, čl. 21 ods. 1 a čl. 33 ústavy, práva zaručeného čl. 3 dohovoru a práv zaručených čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 37 písm. a) Dohovoru o právach dieťaťa

51. Vzhľadom na záver ústavného súdu o porušení práva na nedotknuteľnosť súkromia a práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, ktorý samotný zakladá nutnosť kasácie namietaného rozsudku krajského súdu, ústavný súd v duchu zásady minimalizácie zásahov do súdneho rozhodovania a zásady hospodárnosti konania sa už osobitne nezaoberal ďalšími námietkami smerujúcimi k porušeniu práv garantovaných čl. 16 ods. 2, čl. 21 ods. 1 a čl. 33 ústavy, čl. 3 dohovoru a práv zaručených čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 37 písm. a) Dohovoru o právach dieťaťa. Bol tak vytvorený procesný priestor

na ochranu hmotných a procesných práv sťažovateľov vo vnútri sústavy všeobecných súdov. Preto v tejto časti sťažnosti nevyhovel (bod 4 výroku).

4. K namietanému porušeniu čl. 13 dohovoru

52. V súvislosti s namietaným porušením čl. 13 dohovoru ústavný súd poukazuje na svoju doterajšiu judikatúru, podľa ktorej z čl. 13 dohovoru vyplýva pre fyzické osoby a právnické osoby procesné právo akcesorickej povahy mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom v prípade porušenia ostatných ľudských práv chránených dohovorom (III. ÚS 38/05, II. ÚS 99/2011).

53. Ústavný súd predstavuje v Slovenskej republike posledný inštitucionálny mechanizmus ochrany základných práv a slobôd a ľudských práv a základných slobôd, ktorý nastupuje v prípade zlyhania všetkých ostatných do úvahy prichádzajúcich orgánov verejnej moci. V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že sťažovatelia mali k dispozícii účinný prostriedok nápravy, ktorý aj využili podaním žaloby, odvolania a ústavnej sťažnosti, a tak bola ich právam poskytnutá ochrana jednak zo strany okresného súdu aj krajského súdu, ktoré sa žalobou a odvolaním sťažovateľov zaoberali a rozhodli o nich, ale aj zo strany ústavného súdu. Ústavný súd preto konštatuje, že v predmetnej veci nezistil súvislosť medzi namietaným porušením čl. 13 dohovoru a napadnutým rozsudkom krajského súdu, preto návrhu v tejto časti nevyhovel (bod 5 výroku nálezu). Vyslovenie porušenia základných práv podľa čl. 15 ods. 1 a 2 a čl. 16 ods. 1 ústavy a práv zaručených čl. 2 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 dohovoru napadnutým rozsudkom napĺňa účel, ktorý sťažovatelia sledovali podaním sťažnosti ústavnému súdu.

IV.

54. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti a svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím boli porušené práva alebo slobody, takéto rozhodnutie zruší. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

55. Keďže ústavný súd konštatoval porušenie práv sťažovateľov zaručených ústavou a dohovorom, tak ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia, v zmysle § 56 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde rozhodnutie krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu), v ktorom je krajský súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde).

56. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Sťažovatelia v sťažnosti žiadali aj o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 100 000 €, ktoré odôvodnili tým, že *„Napadnutým rozhodnutím... krajský súd neposkytol dostatočnú ochranu sťažovateľom a ich... vymenovaným právam, práve naopak, ochránil páchatel'ov pred dôsledkami ich protiprávneho a úmyselného konania, čím sťažovateľ'ov poškodil.“*.

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie.

Ústavný súd v danom prípade zohľadňoval osobitosť veci a dôvody, pre ktoré bol páchatel'mi skutok spáchaný, a hlavne jeho následky na rodinu. Z uvedeného dôvodu priznal finančné zadosťučinenie pre sťažovateľ'ov vo výške, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu. Krajský súd, aj keď uznal brutalitu okolností spáchaného skutku, dostatočne na ňu však neprihliadol, preto ústavný súd toto považuje za jeho závažné pochybenie s negatívnym dosahom na sťažovateľ'ov. Na základe toho priznal finančné zadosťučinenie sťažovateľ'om aspoň symbolického rozsahu. Tým však súčasne vytvoril aj priestor pre všeobecné súdy, ktoré v ďalšom budú rozhodovať o charaktere a výške nemajetkovej ujmy pre sťažovateľ'ov.

57. Sťažovatelia si prostredníctvom právneho zástupcu JUDr. Stanislava Jakubčíka uplatnili trovy konania za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2011 (prevzatie a príprava zastúpenia, vypracovanie a podanie sťažnosti) a jeden úkon vykonaný v roku

2013 (vyjadrenie z 10. januára 2013), a to v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 14 ods. 1 písm. a) a b) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2011 patrí odmena v sume 123,50 €, preto trovy právneho zastúpenia pre jedného sťažovateľa predstavujú sumu 247 €. Základná sadzba tarifnej odmeny bola znížená o 50 % (§ 13 ods. 2 vyhlášky), pretože išlo o spoločné úkony pri zastupovaní „dvoch alebo viacerých osôb“, t. j. na sumu 123,50 € v prípade jedného sťažovateľa. V prípade 9 sťažovateľov (9 x 123,50 €) tvorí náhrada trov právneho zastúpenia za úkony vykonané v roku 2011 spolu s režijným paušálom ku každému úkonu (2 x 7,41 €) sumu 1 126,32 €. Za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2013 patrí odmena v sume 130,16 €, ktorá sa podľa § 13 ods. 2 vyhlášky znižuje na sumu 65,08 € v prípade jedného sťažovateľa. V prípade 9 sťažovateľov (9 x 65,08 €) tvorí náhrada trov právneho zastúpenia za úkon vykonaný v roku 2013 spolu s režijným paušálom 7,81 € sumu 593,53 €. K tomu bolo potrebné pripočítať daň z pridanej hodnoty vo výške 20 % (§ 18 ods. 3 vyhlášky a § 22 ods. 1 zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov), pretože advokát je platiteľom tejto dane. Nahraditeľné trovy právneho zastúpenia vrátane započítania DPH tak predstavujú celkovo 2 063,82 €.

58. Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. novembra 2014